

1 Įrodinėjimo pareiga

1.1 Kokios yra įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės?

Prievolės įrodyti taisyklė reiškia, kad šalis, kuriai tenka įrodinėjimo prievolė, turi įrodyti pateikiamų faktų teisingumą taip, kad jų pagrįstumą galėtų įvertinti teismas.

Pagrindinė prievolės įrodyti taisyklė, t. y. kuriai šaliai turėtų tekti įrodinėjimo prievolė, nustatyta Civilinio kodekso 342 straipsnyje. Pagal šį straipsnį asmuo, kuris nori pagrįsti savo teisę, turi įrodyti šią teisę pagrindžiančius faktus, o šalis, prieš kurią nukreipta tokia teisė, turi įrodyti jai trukdančius, ją pakeičiančius ar panaikinančius faktus. Trukdantys faktai yra kliūtys, dėl kurių negalima praktiškai nustatyti teisės. Pakeičiantys faktai pakeičia nustatytos teisės turinį. Panaikinantys faktai yra tokie, dėl kurių patvirtinta galiojanti teisė nustoja galioti. Kilus abejonėms, faktai turi būti laikomi esminiais.

Faktų nustatymo byloje, kuriose viena iš šalių nesiekia, kad būtų priimtas sprendimas prieš kitą šalį, bet tenori, kad teismas pripažintų tam tikros teisės ar fakto nebuvimą, tik atsakovas (šalis, kuriai iškelta byla) turi įrodyti reikalaujamos teisės sudedamąsias dalis.

Teisme veiksmai turi būti pradedami per tam tikrą terminą, atsižvelgiant į tai, kada ieškovas (veiksmus pradedanti šalis) sužinojo apie tam tikrą faktą, o atsakovas gali įrodinėti, kad šis terminas jau yra pasibaigęs, išskyrus kitus įstatyme nustatytus konkrečius sprendimo būdus.

Jeigu ieškovas remiasi teise, kuriai taikoma ribojamoji sąlyga (būsimas neapibrėžtas įvykis, nuo kurio atsiradimo priklausys teisinio sandorio galiojimas) arba pradinis terminas (laiko momentas, po kurio gali atsirasti teisė), nuo pareiškėjo priklauso, ar jis įrodys, kad buvo ribojamoji sąlyga arba kad pradinis terminas praėjo. Jeigu teisei taikoma naikinamoji sąlyga (būsimas neapibrėžtas įvykis, nuo kurio atsiradimo priklausys teisinio sandorio galiojimo nutraukimas) arba galutinis terminas (laiko momentas, po kurio teisė išnyksta), nuo atsakovo priklauso, ar jis įrodys, kad buvo naikinamoji sąlyga arba kad galutinis terminas praėjo.

Minėtos taisyklės negalioja, kai taikoma teisinė prezumpcija (įstatyme įtvirtintas rezultatas ar išvada, kurie nustatomi remiantis žinomu faktu, siekiant nustatyti nežinomą faktą), atleidžiama nuo prievolės įrodyti arba šiuo tikslu galioja sudarytas susitarimas, arba tai nustatyta įstatyme. Prievolė įrodyti negalioja ir tada, kai priešinga šalis tyčiais veiksmais užkerta kelią kitai šaliai pateikti įrodymus, kai ji tokius įrodymus turėtų pateikti.

Susitarimas dėl prievolės įrodyti panaikinimo, kai į jį įtraukiama neatimama teisė (tai tokia teisė, kurios šalis negali atsisakyti vien pareiškusi, kad nori taip padaryti) arba kai dėl tokio susitarimo gali būti pernelyg sunku vienai iš šalių įgyvendinti teisę, negalioja. Negalioja ir toks susitarimas, kuriuo pašalinami teisiniai įrodinėjimo būdai arba nustatomi kitokie įrodinėjimo būdai, negu numatytieji įstatymuose. Jeigu pagal įstatymus sudaryti susitarimai dėl įrodinėjimo yra pagrįsti viešuoju interesu, jie bet koku atveju negalioja.

Kai šalis, kuriai priklauso prievolė įrodyti tam tikrą faktą, pateikia įrodymus, kita šalis gali pateikti priešingus įrodymus, siekdama sukelti abejonių dėl pirmosios šalies pateiktų įrodymų. Jeigu yra pakankamai abejonių, tuomet priimtas sprendimas turi būti nepalankus tai šaliai, kuri turėjo įrodyti ginčijamą faktą.

Išsamūs teisiniai įrodymai gali būti paneigti tik įrodymais, kuriais įrodoma, kad faktas, kuriuo remiantis buvo pateikti tokie teisiniai įrodymai, nėra teisingas; šiuo atveju negali būti pažeisti kiti įstatyme nustatyti konkretūs apribojimai.

Kiekvienas asmuo, kuris remiasi paprotine, vietos ar užsienio teise, turi įrodyti tokios teisės buvimą ir turinį, tačiau teismas turėtų stengtis *ex officio* gauti atitinkamas žinias. Teismas taip pat atsako už *ex officio* žinias, kai turi sprendimą priimti remdamasis paprotine, vietos ar užsienio teise ir nė viena iš šalių nesirėmė šia teise arba priešinga šalis pripažino tokios teisės buvimą ir turinį arba šiuo klausimu nepateikė jokio prieštaravimo. Jeigu teismas negali nustatyti taikytinos teisės turinio, jis taiko Portugalijos bendrosios teisės taisykles.

1.2 Ar yra normų, atleidžiančių nuo pareigos įrodyti tam tikrus faktus? Kokiais atvejais? Ar galima tam tikrą teisinę prielaidą paneigti pateikiant įrodymus?

Taip, tokios taisyklės galioja.

Nereikalaujama įrodinėti gerai žinomų faktų, kitaip tariant, visuotinai žinomų dalykų.

Įrodinėti taip pat nereikia faktų, apie kuriuos teismas sužinojo vykdydamas savo funkcijas; kai teismas remiasi šiais faktais, prie bylos reikia pridėti jų dokumentinius įrodymus.

Panašiai šalis, kuri remiasi teisine prezumpcija (aprašyta pirmiau), neturi įrodinėti preziumuojamo fakto.

Teisines prezumpcijas galima paneigti pateikiant priešingus įrodymus, išskyrus atvejus, kai pagal įstatymą tokių įrodymų negalima pateikti.

1.3 Kiek teismas turi būti įsitikinęs tam tikro fakto egzistavimu, kad galėtų juo pagrįsti savo sprendimą?

Teismas laisvai įvertina įrodymus ir teisėjas sprendimą priima remdamasis savo įsitikinimu dėl kiekvieno bylos fakto.

Laisvas įrodymų vertinimo principas netaikomas faktams, kuriuos įrodinėjant reikia atlikti tam tikrus įstatyme nustatytus formalumus arba kurie gali būti įrodomi tik įrodymais arba yra visiškai įrodomi dokumentais, susitarimu arba šalių prisipažinimu.

Teismas turi išnagrinėti visus įrodymus, nepaisant to, ar juos pateikė tokią pareigą turinti šalis, nepažeisdamas nuostatų, kuriomis fakto įrodymai pripažįstami neturinčiais reikšmės, jeigu jų nepateikia konkreči suinteresuotoji šalis.

Bet kokią abejonę dėl faktų tikrumo arba prievolės įrodyti turi pašalinti šalis, kuriai naudinga įrodyti faktą.

2 Įrodymų rinkimas

2.1 Ar įrodymai visuomet renkami šalies prašymu, ar tam tikrais atvejais teisėjas įrodymus gali rinkti ir savo iniciatyva?

Pagal įstatymus teisėjas įrodymus gali rinkti savo iniciatyva.

Teisėjas yra atsakingas už visų veiksmų atlikimą, įsakymų priėmimą, įskaitant ir *ex officio*, kad, atsižvelgiant į žinotinus faktus, byloje būtų nustatyta tiesa ir teisingai suprastas ginčo pobūdis.

Teisėjas gali bet kuriame bylos nagrinėjimo etape iškviesti šalį, kad jos asmeniškai duotų parodymų dėl su sprendžiamu klausimu susijusių faktų.

Teismas taip pat turi pareigą savo iniciatyva arba kurios nors šalies prašymu reikalauti pateikti informaciją, technines nuomones, planus, nuotraukas, brėžinius, piešinius, objektus ar kitus dokumentus, reikalingus tiesai nustatyti. Tokius prašymus teismas gali pateikti valdžios įstaigoms, ginčo šalims arba trečiosioms šalims.

Teismas, kai mano, kad tai reikalinga, gali savo iniciatyva ar vienos iš šalių reikalavimu tirti daiktus ar apklausti asmenis. Tai daroma tokiu būdu, kad būtų apsaugotas asmeninio ar šeimos gyvenimo privatumas bei žmogaus orumas, ir turi būti siekiama išsiaiškinti kiekvieną su sprendžiamu klausimu susijusį faktą. Kai tai reikalinga, teismas savo nuožiūra gali atlikti įvykio vietos apžiūrą arba įsakyti atkurti įvykio situaciją.

Kai nagrinėjant bylą atsiranda pagrindas manyti, kad tam tikras asmuo nebuvo iškvieistas paliudyti dėl jam žinomų svarbių faktų, leisiančių priimti teisingą sprendimą byloje, teisėjas turi iškvieisti tą asmenį į teismą duoti parodymų.

Teisėjas *ex officio* gali nurodyti, kad parodymus turi duoti ekspertai.

2.2 Jeigu šalies prašymas rinkti įrodymus patenkinamas, kokie veiksmai atliekami toliau?

Įrodymai paprastai pateikiami kartu su prašymais. Pareiškėjas prašymo pabaigoje turi pateikti liudytojų sąrašą ir prašymą pateikti kitų formų įrodymus; prieštaraujantis atsakovas, pateikdamas atsiliepimą, turi nurodyti liudytojus ir prašyti pateikti kitų formų įrodymus. Pareiškėjui leidžiama pakeisti savo pradinį prašymą gauti įrodymus, ir jis tai gali padaryti pateikdamas atsiliepimą arba per 10 dienų nuo pranešimo apie gynybos argumentus. Jeigu atsakovas pareiškia priešiškinį, o pareiškėjas pateikia atsiliepimą, atsakovui leidžiama pakeisti savo pradinį prašymą gauti įrodymus per 10 dienų nuo pranešimo apie atsiliepimą.

Paprastai įrodymai nagrinėjami baigiamajame teismo posėdyje. Išimtiniais atvejais įrodymai gali būti pateikiami ir anksčiau. Tai gali būti asmenų, ekspertų parodymai arba teismo nagrinėjimo metu gauti įrodymai. Norint anksčiau pateikti asmenų parodymus, turi būti pagrįsta abejonė, kad vėliau šių parodymų nebus įmanoma gauti arba juos gauti bus labai sunku, arba vėlesnėse bylos nagrinėjimo stadijose atliekant ekspertizę arba patikrinimą bus sunku patikrinti faktų tikrumą.

Baigiamasis teismo posėdis rengiamas preliminariniame teismo posėdyje priėmus prašymus surinkti įrodymus, kuriuos dar galima pakeisti, arba, jeigu toks posėdis kompetentingame teisme nerengiamas, išklausius teisinius atstovus.

Iki baigiamojo teismo posėdžio likus ne daugiau nei 20 dienų galima pateikti liudytojų sąrašą arba pakeisti jau pateiktą sąrašą, tuomet kita šalis informuojama apie tokią galimybę, kuria ji turėtų pasinaudoti per penkias dienas.

Išskyrus atvejus, kai teisėjas pagrįstai pakeičia procesinių veiksmy eiliškumą, baigiamajame posėdyje įrodymų rinkimas prasideda šalių pareiškimais.

Tuomet, jei tarp įrodymų yra filmuotos medžiagos ar garso įrašų, jie yra pademonstruojami.

Toliau gali būti pateikiami žodiniai ekspertų, kurie buvo iškvieisti į teismą vienos iš šalių arba teismo prašymu, paaiškinimai ir rengiama liudytojų apklausa. Surinkus įrodymus, vyksta debatai dėl ginčijamų faktų. Šiuose debatuose advokatai, kuriems suteikiama teisė kalbėti po vieną kartą, siekia patvirtinti faktus, kurie turi būti laikomi įrodytais, ir tuos faktus, kurie, jų nuomone, nebuvo įrodyti.

Pasibaigus baigiamajam posėdžiui, byla perduodama teisėjui, kuris sprendimą priima per 30 dienų. Jeigu teismas mano turintis nepakankamai informacijos, jis gali grįžti į teismo salę ir dar kartą išklausyti asmenis bei išsiaiškinti abejotinus klausimus.

2.3 Kokiais atvejais teismas gali atmesti šalies prašymą gauti įrodymus?

Prašymas gauti įrodymus gali būti atmestas, jeigu jis pateikiamas praleidus įstatymo nustatytą terminą.

Prašymas gauti įrodymus gali būti visiškai ar iš dalies atmestas, net jeigu jis buvo pateiktas laiku, šiomis aplinkybėmis: liudytojų skaičius tam tikrame teismo procese yra viršijamas (tų, kurie viršija nustatytą ribą, yra atsisakoma); teisėjas mano, kad prašymas gauti eksperto įrodymus nėra susijęs su byla arba pateiktas siekiant vilkinti jos nagrinėjimą; asmuo, kuris galėtų duoti parodymus kaip šalis, yra įtrauktas į liudytojų sąrašą; šalies prašoma padaryti pareiškimus, susijusius su nesąžiningais arba nusikalstamais faktais, kuriais ji yra kaltinama; arba šalies prašoma duoti parodymus dėl faktų, nesusijusių su prisipažinimu. Kiti nepriimtini įrodymai yra susiję su valstybės arba profesinės paslapties atskleidimu, arba valstybės pareigūnų saugomos paslapties atskleidimu; tačiau tokie įrodymai gali būti laikomi priimtinais, jeigu taip nustatyta teisės aktuose.

Per baigiamąjį posėdį ir išklausęs prisiekusius liudytojus, teisėjas atlieka preliminarų vertinimą, per kurį siekia nustatyti liudytojo tapatybę ir sužinoti, ar jis yra kurios nors šalies giminaitis, draugas ar priešas, ar jie yra koku nors būdu priklausomi nuo kurios nors šalies ir ar jie gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai suinteresuoti byla. Nustačius, kad šalies nurodytas asmuo negali būti apklausiamas kaip liudytojas arba jis nėra įtrauktas į liudytojų sąrašą, teisėjas nepriima tokio liudytojo parodymų. Parodymus gali duoti tik tie liudytojai, kurie neturi psichinės ar protinės veiklos sutrikimų, dėl kurių negalėtų duoti parodymų dėl įrodytinų faktų, o teisėjas turi pareigą įvertinti į liudytojų sąrašą įtrauktų asmenų gebėjimus, kad galėtų įvertinti jų parodymų priimtinumą ir patikimumą. Liudytojų parodymai nepriimami, jeigu komercinis pareiškimas pagal įstatymą ar šalių susitarimu turi būti sudarytas raštu arba įrodomas rašytiniais dokumentais. Liudytojų parodymai taip pat nepriimami, kai įvykis buvo visiškai įrodytas dokumentais arba kitais neginčijamą įrodomąją galią turinčiais įrodymais. Liudytojų parodymai nepriimami, jeigu jie pagrįsti kokiais nors susitarimais, prieštaraujančiais neginčijamą įrodomąją galią turinčių autentiškų arba privačių dokumentų turiniui arba jį papildančiais, nepaisant to, ar susitarimai sudaryti prieš parengiant dokumentą, jo rengimo metu ar vėliau.

2.4 Kokios būna įrodinėjimo priemonės?

Yra šios įrodinėjimo priemonės:

- a) dokumentiniai įrodymai;
- b) įrodymai prisipažįstant;
- c) bylos šalių pareiškimai;
- d) ekspertų išvados;
- e) teisminė apžiūra;
- f) liudytojų parodymai;
- g) įrodymai pateikiant objektus;
- h) prezumpcijos.

2.5 Kaip gaunami liudytojų parodymai? Ar ekspertų įrodymai gaunami kita tvarka? Kokia tvarka teikiami rašytiniai įrodymai ir eksperto išvados (nuomonės)?

Nesvarbu, ar įrodymai yra žodiniai, ar rašytiniai, esama konkrečių įrodinėjimo priemonių veiksmingumo skirtumų.

Teismas privalo vadovautis tik išankstinę teisinę įrodomąją galią turinčiais įrodymais, kuriems taikomos konkrečios sąlygos ir ribos: autentiškų arba privačių dokumentų įrodymai, kurių autentiškumas nustatomas pripažintomis priemonėmis (plg. Civilinio kodekso 362–387 straipsnius), prisipažinimas (plg. Civilinio kodekso 352–360 straipsnius) ir teisinės prezumpcijos (Civilinio kodekso 349–350 straipsniai).

Likusieji įrodymai vertinami vadovaujantis laisvo įrodymų vertinimo principu, netaikant jokių taisyklių, išskyrus patirties taisykles, t. y. bendrosios ir abstrakčiosios priežastinio ryšio vertinimo išvados. Įrodymus teisėjas nagrinėja vadovaudamasis savo vidiniu įsitikinimu, kurį susidarė dėl faktų atsižvelgdamas į šias taisykles.

2.6 Ar tam tikros įrodinėjimo priemonės yra svaresnės už kitas?

Įstatymu įvairioms įrodinėjimo priemonėms priskiriama skirtingo lygio galia.

Laisvas įrodymų vertinimas atmetamas ir kai kurios įrodinėjimo priemonės turi pirmenybę prieš kitas, kai įstatymas tam tikroms įrodinėjimo priemonėms priskiria skirtingo lygio svarbą arba kai įstatyme yra reikalaujama specialaus formalumo teisinio fakto buvimui įrodyti. Esant neigiamiems teisiniams įrodymams, įstatymas teisėjui draudžia priimant sprendimą taikyti tam tikras įrodinėjimo rūšis.

Kalbant apie įrodymų rinkimą naudojant liudytojų parodymus, ekspertų žodinę apklausą (paprastai ekspertas išklausomas tik baigiamajame teismo posėdyje, jeigu reikia pateikti žodinius paaiškinimus, o jų tyrimų rezultatai pateikiami rašytine forma), teisinius tyrimus, tyrimų ataskaitas ir dokumentus, pagal įstatymą neturinčius ypatingos reikšmės, visus šiuos įrodymus teismas vertina laisvai.

Liudytojo parodymų įrodomąją galią teisėjas vertina laisvai. Tačiau liudytojo parodymai negali pakeisti dokumento, kurį pateikti reikalaujama pagal įstatymą, ir prieštarauti tam tikrų dokumentų turiniui ar jį papildyti.

Teismas laisvai vertina ekspertų atsakymuose pateiktų įrodymų svarumą; ši taisyklė taikoma ir atliekant teisinius tyrimus.

Kalbant apie autentiškus dokumentus (t. y. apie tokius dokumentus, kuriuos išduoda tam įgaliojimus turinčios valdžios institucijos arba pareigūnai, vykdydami savo funkcijas), tariama, kad jie visiškai įrodo pateiktųjų faktų tikrumą, patvirtintą dokumentus išduodančių institucijų, įskaitant faktus, kuriuos, atsižvelgdama į savo supratimą, tokiuose dokumentuose patvirtino institucija (tai reiškia, kad tokiuose dokumentuose pateikti įrodymai gali būti paneigiami tik priešingais įrodymais). Pasirašyti ar ranka surašyti privatus dokumentai arba vien parašas šalies, prieš kurią pateikiamas dokumentas, pripažįstami arba neginčijami, arba kai, nepaisant šalies parašo ir surašymo ranka, jos pareiškia nežinančios, ar jie joms priklausę, arba kai manoma, kad privatus dokumentai teisiniu ir teisiniu požiūriu yra autentiški, ir pasirašyti ar ranka surašyti dokumentai, kuriuos patvirtino notaras, gali būti naudojami kaip įrodantys juos surašiusių asmenų pareiškimus, tačiau tokių dokumentų tikrumas gali būti paneigiamas pateikus atitinkamus įrodymus. Pareiškime pateikti faktai laikomi įrodytais, jeigu jie yra priešingi pareiškimą paskelbusios šalies interesams. Tačiau pareiškimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į jo visumą. Pagal Notariato įstatymą patvirtinti privatus dokumentai turi autentiškų dokumentų įrodomąją galią, tačiau nepakeičia jų, kai pagal įstatymą reikalaujama tokių dokumentų veiksmo teisėtumui pagrįsti.

Rašytinis prisipažinimas teisme turi neginčijamą įrodomąją galią prisipažinusiam asmeniui. Neteisminis prisipažinimas, surašytas autentiško arba privataus dokumento forma, laikomas įrodytu atsižvelgiant į šiems dokumentams taikytinas sąlygas, jeigu jis įteiktas kitai šaliai ar jos atstovui, turi neginčijamą įrodomąją galią.

Neteisminis prisipažinimas, kuris nėra surašytas dokumente, negali būti įrodomas liudytojo parodymais, jeigu liudytojų parodymai nepriimami; kai tokie parodymai priimami, teismas laisvai vertina tokių parodymų įrodomąją galią.

Nerašytiniai neteisminiai prisipažinimai, padaryti trečiajai šaliai arba išreikšti valia, teisme bus vertinami laisvai.

Prisipažinimas nėra laikomas įrodymais prisipažįstančio asmens nenaudai: a) jeigu jis pagal įstatymą pripažįstamas nepakankamu arba pagrįstas faktais, kuriuos pripažinti arba tirti draudžiama pagal įstatymą; b) jeigu jis pagrįstas faktais, susijusiais su neatimamomis teisėmis; c) jeigu faktas, dėl kurio asmuo prisipažino, yra neįmanomas arba akivaizdu, kad jo nėra.

2.7 Ar tam tikri faktai turi būti įrodyti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis?

Taip, Portugalijos teisėje tokia taisyklė galioja.

Kai įstatymu nustatyta privaloma komercinio pareiškimo forma, t. y. tam tikro oficialumo dokumentas, jo negalima pakeisti kitomis įrodinėjimo priemonėmis arba kitu dokumentu, išskyrus atvejus, kai šis turi didesnę įrodomąją galią.

Kai pagal įstatymą yra reikalaujama kokio nors specialaus formalumo teisinio fakto buvimui įrodyti, be to apsieiti negalima.

2.8 Ar įstatyme nustatyta liudytojų pareiga duoti parodymus?

Visi asmenys, nepaisant to, ar jie yra bylos šalys, turi pareigą bendradarbiauti atskleidžiant tiesą. Jie privalo atsakyti į jiems užduodamus klausimus, dalyvauti atliekant reikalingus tyrimus, pateikti tai, ko iš jų reikalaujama, ir atlikti veiksmus, kuriuos teismas įsakė atlikti.

2.9 Kokiais atvejais jie gali atsakyti duoti parodymus?

Šie asmenys gali atsakyti duoti parodymus kaip liudytojai, išskyrus atvejus, kai reikalinga patvirtinti vaikų gimimo ar mirties datas:

aukštutinės linijos giminiaičiai bylose, kuriose dalyvauja žemutinės linijos giminiaičiai, ir įtėviai bylose dėl įvaikintų vaikų, ir atvirksčiai;

uošvis (šešuras) ar uošvė (anyta) bylose, kuriose dalyvauja žentas ar marti, ir atvirksčiai;

bet kuris sutuoktinis ar buvęs sutuoktinis bylose, kur viena iš šalių yra kitas sutuoktinis ar buvęs sutuoktinis;

tie, kurie su bet kuria iš bylos šalių juridškai neišforminę santuokos gyvena ar gyvena panašiomis sąlygomis, kaip ir sutuoktiniai.

Teisėjo pareiga yra minėtus asmenis įspėti, kad jie turi teisę atsakyti duoti parodymus.

Liudytojai, kuriuos saisto profesinė paslaptis, valstybės paslaptį saugantys valstybės tarnautojai gali teisėtai atsakyti duoti parodymus, jeigu jie atskleistų paslaptį.

2.10 Ar atsisakęs liudyti asmuo gali būti nubaustas arba priverstas duoti parodymus?

Remiantis atsakymu į 2.9 klausimą asmenys, kurie atsisakė duoti parodymus, nėra baudžiami arba nėra reikalaujama, kad jie bendradarbiautų su teismu, nes tai yra jų teisė.

2.11 Ar yra asmenų, iš kurių negali būti gaunami įrodymai?

Iš tikrųjų yra asmenų, kurių parodymai negali būti gaunami.

Tai yra asmenys, kurie negali liudyti dėl psichikos sutrikimų, ir tie, kurie fiziškai ar protiškaip yra nepajėgūs duoti parodymų dėl įrodytinų faktų.

Teisėjas yra atsakingas už kviečiamų liudyti asmenų galimybių duoti parodymus įvertinimą.

Asmenims, kurie gali liudyti kaip šalys byloje, draudžiama duoti parodymus kaip liudytojams.

2.12 Kokį vaidmenį atlieka teisėjas ir šalys apklausiant liudytoją? Kokiomis sąlygomis liudytoją galima apklausti per vaizdo konferenciją ar naudojant kitas technologijas?

Liudytojai baigiamajame teismo posėdyje parodymus duoda patys arba naudodamiesi vaizdo konferencija, išskyrus šiuos atvejus:

kai įrodymai renkami ankstesniuose etapuose (kai yra pagrindas manyti, kad vėliau iš asmens gauti parodymus bus labai sunku arba neįmanoma);

įrodymai renkami teismo pavedimu kitos šalies teismui siunčiant per Portugalijos konsulatą;

įrodymai renkami asmens gyvenamojoje vietoje arba darbovietėje (išimtinės teisės remiantis abipusiškumo principu suteikiamos Respublikos Prezidentui ir užsienio diplomatomams);

jeigu liudytojams nėra galimybių atvykti į teismą;

taikoma išimtinė teisė duoti parodymus raštu.

Liudytojas turi pareigą duoti tikslus parodymus, nurodydamas priežastį ir aplinkybes, kuriomis grindžia faktų žinojimą; faktų žinojimo priežastis išsamiai apibūdinama ir tinkamai pagrindžiama.

Liudytojo apklausą vykdo liudytoją iškvietusios šalies advokatas. Kitos šalies advokatas, atsižvelgdamas į duodant parodymus nurodytus faktus, gali užduoti liudytojui klausimus, kad gautų išsamesnius parodymus arba juos patikslintų.

Teisėjas turi neleisti advokatams būti nemandagiems su liudytojais ir pateikti įžūlių, dviprasmiškų, apgaulingų ar įžeidžiamų klausimų bei vertinimų.

Apklausa ir kryžminė apklausa vykdo šalių atstovai, neapribojant teisėjo prašomos informacijos arba fakto, teisėjas gali užduoti klausimus, kurie, jo manymu, yra tinkami tiesai nustatyti.

Prireikus teisėjas pats atlieka apklausą, kai tai yra būtina siekiant užtikrinti liudytojo ramumą ar užbaigti netinkamą kryžminę apklausą.

Prieš atsakydamas į jam užduotą klausimą, liudytojas gali pasitikslinti aplinkybes: reikalauti, kad būtų parodyti tam tikri bylos dokumentai, arba prašyti pateikti dokumentus, kurie patvirtintų jo parodymus; gaunami ir į bylą įtraukiami tik tiek dokumentai, kurių negalėjo pateikti atitinkama šalis.

3 Įrodymų vertinimas

3.1 Ar teismui priimant sprendimą taikomi apribojimai, jeigu šalis įrodymus gavo neteisėtai?

Neteisėtai gautų įrodymų teismas negali vertinti.

3.2 Ar mano parodymai bus laikomi įrodymais, jeigu esu bylos šalis?

Taip, be pirmiau nurodytų šalies parodymų, Portugalijos proceso teisėje šalims suteikiama galimybė daryti pareiškimus.

Iš tikrųjų šalys gali iki žodinių parodymų davimo pirmosios instancijos teisme prašyti leidimo padaryti pareiškimus dėl faktų, kuriuos asmeniškai žino arba apie kuriuos turi tiesioginių žinių.

Teismas laisvai vertina šalių pareiškimus, išskyrus atvejus, kai šalis pareiškimą padaro prisipažindama.

Šiuo atžvilgiu žr. atsakymą į 2.6 klausimą.

Papildoma informacija

Taikytini teisės aktai

[Civilinis kodeksas](#)

[Civilinio proceso kodeksas](#)

Papildoma informacija

[Teisingumo ministerija](#)

[Teisingumo ministro tarnyba](#)

[Oficialusis leidinys](#)

Teisinių dokumentų duomenų bazė

Paskutinis naujinimas: 30/04/2018

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teisminio tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teisminis tinklas, nei Europos Komisija neprisiima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.